

Aleksandra Łyp-Bielecka

"Techniki nauczania języka obcego", Elżbieta Gajewska, Tarnów 2011 : [recenzja]

Lingwistyka Stosowana / Applied Linguistics / Angewandte Linguistik nr 4,
306-310

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

- GRUCZA S. (2010), *Główne tezy antropocentrycznej teorii języków*, (w:) S. Grucza (red.), *Lingwistyka Stosowana/ Applied Linguistics/ Angewandte Linguistik*, 2, 41–68.
- KELLER R. (2009), *Die Sprache der Geschäftsberichte: Was das Kommunikationsverhalten eines Unternehmens über dessen Geist aussagt*, (w:) Ch. Moss (red.), *Die Sprache der Wirtschaft*. Wiesbaden, 19–44.

Justyna Zając
Uniwersytet Warszawski

Elżbieta GAJEWSKA, *Techniki nauczania języka obcego*. Wydawnictwo PWSZ, Tarnów, 2011, 153 s.

Książka Elżbiety Gajewskiej, stanowiąca obszerny zbiór 300 technik przydatnych w nauczaniu języka obcego, służyć ma czytelnikowi jako swoisty „przybornik”, „z którego użytkownik może czerpać w zależności od potrzeb uczących się, swoich preferencji oraz warunków i celów nauczania” (str. 5). Pozycja ma na celu przede wszystkim „wzbogacenie i urozmaicenie warsztatu początkującego nauczyciela poprzez dostarczenie mu narzędzi, czyli technik, jakie może wykorzystać w planowaniu pracy lekcyjnej” (str. 5), niemniej dzięki szerokiemu wachlarzowi proponowanych ćwiczeń na pewno przyczyni się również do poszerzenia warsztatu pracy nauczyciela z dużym doświadczeniem zawodowym.

Książka składa się ze wstępu, bibliografii oraz 8 rozdziałów głównych poświęconych technikom pracy nad podsystemami języka (fonetyką i ortografią, gramatyką oraz leksyką) oraz kształceniu poszczególnych sprawności (rozumienia ze słuchu, mówienia, czytania i pisanie). Poszczególne rozdziały (z wyjątkiem pierwszego) zbudowane są według stałego przejrzystego schematu, na który składają się 4 części:

- pierwsza, opisująca zwięźle ogólne zalecenia dotyczące kształcenia danej sprawności bądź podsystemu języka w trakcie nauki języka obcego;
- druga, omawiająca zalecaną strukturę sekwencji dydaktycznej odnoszącej się do kształcenia konkretnej sprawności bądź podsystemu językowego;
- trzecia, zawierająca listę pytań do samooceny, mających ułatwić, szczególnie początkującym adeptom zawodu nauczycielskiego „wychwycenie przynajmniej niektórych przeoczeń” (str. 5) popełnionych w trakcie przygotowywania zajęć;
- czwarta, najobszerniejsza, poświęcona opisowi różnorodnych technik i ćwiczeń wspomagających kształcenie danej sprawności.

Opis każdej z uwzględnionych w książce technik zawiera krótką charakterystykę tejże oraz przykładowe polecenia/ sformułowania pomocne podczas objaśniania bądź wprowadzania danej techniki lub ćwiczenia na lekcji. Aby zapewnić użyteczność książki dla szerokiej rzeszy nauczycieli-neofilologów, wszystkie polecenia sformułowane zostały w trzech najczęściej nauczanych w polskich szkołach językach obcych: angielskim, francuskim i niemieckim. W opisach uwzględnione zostały również ewentualne warianty przedstawianych technik, pozwalające na

większą różnorodność podczas ich użycia na zajęciach.

Przykładowy opis pojedynczej techniki (str. 54):

- *Wróżka – czasy przyszłe*

Vous etes une diseuse de bonne aventure. Vous lisez dans les cartes l'avenir de vos collegues, p.ex. tu vas voyager beaucoup, tu auras deux fils et une fille...

You are a fortune-teller. You read your cards to predict your friends' future, e.g. you will travel a lot, you will have two sons and a daughter...

Sie sind eine Wahrsagerin... Sie können aus den Karten Ihren Freunden die Zukunft voraussagen, z.B. du wirst viel reisen, du wirst zwei Söhne und eine Tochter haben...

Każdy z uczniów przygotowuje jedno lub więcej zdań odnoszących się do przyszłych losów kolegów (praca, rodzina, podróże...). Na wezwanie zamyka oczy i wygłasza swoją „wróżbę”, podczas gry prowadzący zabawę wskazuje osobę, do której ona się odnosi.

Wariant: wróżby są zapisywane na kartce i wrzucane do pojemnika, a następnie losowane i odczytywane publicznie.

Rozdział pierwszy „Lekcja i jej fazy” (str. 7–16) rozpoczyna rozróżnienie pojęć lekcji (jako jednostki organizacyjnej, określonej w kategoriach czasu) i jednostki lekcyjnej (definiowanej poprzez cele i treści, zorientowanej na osiągnięcie określonych celów). Następnie autorka przechodzi do omówienia funkcji stałych momentów lekcji: jej początku (przywitania, sprawdzenia obecności, rozgrzewki językowej, kontroli wiadomości, podania tematu/ celu zajęć) oraz końca (podsumowania, wyznaczenie zadania domowego, ewentualnych ćwiczeń dodatkowych, zagospodarowujących pozostały czas, pożegnania), podając krótkie wskazówki, jak efektywnie przeprowadzić poszczególne fazy. Kolejne podpunkty rozdziału poświęcone są podziałowi i krótkiej charakterystyce celów zajęć, problematyce związanej z planowaniem jednostki dydaktycznej oraz wskazówkom dotyczącym pracy z dialogiem. Rozdział kończą pytania do samooceny oraz wykaz technik przydatnych w stałych fazach lekcji podczas sprawdzania obecności (m.in. *sprawdzanie obecności poprzez wyczytywanie imion, poprzez odliczanie, połączone z powtórzeniem leksykalnym lub gramatycznym*), pracy z dialogiem (m.in. *przygotowanie do wysłuchania nowego dialogu, techniki wspomagające odkrywanie znaczenia nowych słów*) oraz zapamiętywania nowego słownictwa (m.in. *rozmowa z wykorzystaniem nowego słowa, imitacja grupowa, imitacja „coraz głośniejsze – coraz ciszej”, kończenie zdania, powtarzanie wydłużającego się zdania, wędrujące pytanie, powtarzanie w parach, substytucja, transformacja, odtwarzanie dialogu z pamięci, aktorzy i suflerzy, obserwacja zapisu, odgrywanie ról*).

Rozdział drugi „Fonetyka i ortografia” (str. 17 – 40) poświęcony jest kształceniu kompetencji fonologicznej, ortograficznej i ortoepicznej uczniów. Autorka prezentuje ogólne zalecenia dotyczące rozwijania w/w kompetencji, omawia strukturę sekwencji dydaktycznej w podejściu globalnym i analitycznym, prezentuje

również kilka uwag dotyczących wprowadzania na zajęciach alfabetu fonetycznego oraz problematyki związanej z dysleksją i dysgrafią, a także podaje szczegółową listę pytań do samooceny dotyczącą poszczególnych faz pracy ukierunkowanej na nauczanie wymowy, czytania i pisowni. Najobszerniejszą część rozdziału stanowi opis 61 technik wspomagających kształcenie kompetencji fonologicznej, ortograficznej i ortoepicznej uczniów, m.in. ćwiczeń wspomagających rozróżnianie nowych fonemów (m.in. *szukanie skojarzeń, pary minimalne, identyfikacja nowego fonemu: zaznacz wyraz inny od pozostałych/ zaznacz wyrazy zawierające taką samą głoskę jak w modelu/ policz ile razy dźwięk ... występuje w zdaniu, zaznacz na czerwono rysunki z dźwiękiem...*), ćwiczeń wspomagających opanowanie wymowy nowych fonemów (m.in. *powtarzanie według modelu, refleksja nad miejscem artykulacji głoski, zaangażowanie całego ciała do produkcji głoski, głuchy telefon*), technik wspomagających dedukcję zasad zapisu (m.in. *wykreślanie niewymawialnych liter, odkrywanie zasad na podstawie obserwacji zapisu połączonej ze słuchaniem, analiza sposobów zapisu danej głoski: kategoryzacja słów, wypełnianie tabelki, zestawienie zbiorcze zasad: „listy zasad”*), technik wspomagających opanowanie zasad zapisu (m.in. *który wyraz nie pasuje do pozostałych?, szukanie rymujących się słów, układanie zdań z wyjątkami, wąż literowy, szukam domu pana Patou...*), technik wspomagających rozwijanie kompetencji ortoepicznej (m.in. *wyбір właściwej formy zapisu danego fonemu, dyktando z wyborem właściwej formy zapisu, dyktando cząstkowe, autodyktando, „dyktoglosa” (znikające literki), „dyktando koleżeńskie”, dyktando „w biegu”*), ćwiczeń ukierunkowanych na intonację, łączenie międzywyrazowe, akcent dynamiczny i ekspresywny, iloczas, rytm (m.in. *podkreślenie akcentowanych sylab, rysowanie linii intonacyjnej wysłuchanego zdania, drzewo na wietrze, powtarzanie intonacji według modelu*), ćwiczeń przydatnych w pracy metodami globalnymi (m.in. *powtórzenia z pamięci, łączenie podpisu z obrazkiem, łączenie i przepisywanie wyrazów, ukryte słowa, rozsypanka literowa, kaligrama, „wąż wyrazowy”*).

Rozdział trzeci „Gramatyka” (str. 41 – 56) opisuje zmiany w podejściu do nauczania gramatyki w historii metodyki nauczania języków obcych, rolę i sposoby nabywania kompetencji gramatycznej oraz strukturę sekwencji dydaktycznej w podejściu dedukcyjnym (od zasady do przykładu) i indukcyjnym (od przykładów do zasady). Dwie następne jego części stanowi lista pytań do samooceny i wykaz 38 technik pomocnych w odkrywaniu i zapamiętywaniu zasad gramatycznych (m.in. *obserwacja i klasyfikacja nowych form gramatycznych, reformułowanie zasady, nadawanie zagadnieniom gramatycznym formy ikonograficznej, konceptualizacja z wykorzystaniem mnemotechnik*) oraz w ćwiczeniu poszczególnych zjawisk gramatycznych (m.in. *wehikuł czasu – czasy przeszłe i przyszłe, wróżka – czasy przyszłe, rzecznik prasowy zachrypniętego prezydenta – mowa zależna, moja europejska rodzina – zaimki dzierżawcze, chwalipięta – stopniowanie, zaimki dzierżawcze, przekorny bliźniak („a ja nie...”)* – negacja, *Tak, panie pułkowniku!* – zaimki, *Nie wiem, o czym mówisz – pytania, Wujek Dobra Rada – tryb rozkazujący*).

W rozdziale czwartym „Leksyka” (str. 57 – 72) autorka wyjaśnia pojęcie kompetencji leksykalnej, opisuje zmiany w podejściu do słownictwa, a także pre-

zentuje liczne zalecenia odnoszące się do kształcenia kompetencji leksykalnej jako kluczowej w procesie porozumiewania się, „gdyż to właśnie braki leksykalne najbardziej utrudniają, a niekiedy wręcz uniemożliwiają przekaz” (str. 57). Następnie przechodzi do omówienia struktury sekwencji dydaktycznej i prezentacji bogatej listy pytań do samooceny. Ostatni podpunkt rozdziału stanowi opis 41 technik pomagających odkryć znaczenie nowych słów [m.in.: *słowa transparentne (internacjonalizmy bądź słowa znane z innych języków)*, *odgadywanie znaczenia słowa z kontekstu*, *nieistniejące słowa (smurfny, smurfować)*, *wskazówki parawerbalne (intonacja, wyrazy dźwiękonaśladowcze)*], wspomagających zapamiętywanie danego słowa [m.in.: *imitacja: dzielenie słów/łańcuszki wyrazowe, asocjacje fonetyczne/obrazowe/emocjonalne, zapamiętywanie metodą miejsc (LOCI), akronim*] oraz utrwalających nowe słownictwo (m.in. *klasyfikowanie i organizowanie, kategoryzacja, asocjogram, profile leksykalne, krzyżówki tematyczne, mapy umysłowe, kartoteki słownictwa*).

Rozdział piąty „Rozumienie ze słuchu” (str. 73 – 89) rozpoczyna omówienie sprawności słuchania na tle dwóch modeli zrozumienia „dół – góra (bottom – up)” i „góra - dół (top - down)”, nakreślenie zmian w podejściu do rozwijania w/w sprawności, krótki opis ogólnych zaleceń dotyczących kształcenia rozumienia ze słuchu i struktury sekwencji dydaktycznej oraz wykaz pytań do samooceny. Następnie autorka przechodzi do charakterystyki 40 technik przydatnych w fazie poprzedzającej słuchanie (m.in. *rozmowa na temat związany z tekstem ukierunkowana na tematykę (powtórzenie słownictwa) bądź wiedzę ogólną, hipotezy dotyczące tekstu postawione na podstawie: danych niewerbalnych (ilustracji, nagrania video)/„poprzednich odcinków”/tytułu/ słów kluczowych*), sprawdzających zrozumienie (m.in. *wykorzystanie informacji parawerbalnych i niewerbalnych, dobieranie odpowiedniego obrazka, układanie ilustracji we właściwej kolejności, pantomima, tabele do wypełnienia, testy wyboru, teksty z lukami/błędami/formami do wyboru*) oraz łączących sprawność rozumienia ze słuchu z innymi sprawnościami (m.in. *analiza struktury wypowiedzi, streszczenie, opowiedzenie wydarzeń z innego punktu widzenia, wehikuł czasu, zmiana gatunku tekstu, np. opowiadania na dialog*).

Rozdział szósty „Wypowiedź ustna” (str. 90 – 102) autorka rozpoczyna krótką charakterystyką sprawności mówienia i zmian w podejściu do rozwijania tej sprawności w metodyce języków obcych, prezentuje ogólne zalecenia i strukturę sekwencji dydaktycznej w dwóch wariantach: przygotowania wypowiedzi na zajęciach lub w ramach zadania domowego oraz przedstawia listę pytań do samooceny. Rozdział zamyka lista 32 technik wspomagających rozwijanie umiejętności mówienia wykorzystujących bodźce obrazkowe, dźwiękowe bądź słowne (m.in. *obrazek z przesłoną, zmiana serii obrazków na komiks lub opowiadanie, dubbingowanie filmu, nagranie z przerwami na wypowiedzi uczniów, kanwy dialogu, wypowiedź według podpunktów, zdania interakcyjne oparte na kartach z luką informacyjną, odgrywanie ról*) oraz motywujących do słuchania prezentacji innych osób (*przewidywanie treści wypowiedzi, „totalizator”, „Bingo”, statystyka, optymisci i pesymisci*).

Rozdział 7 „Czytanie” (str. 103 – 116) poświęcony jest krótkiej charakterystyce sprawności czytania, zmianom w podejściu do kształcenia sprawności czytania,

ogólnym zaleceniom odnoszącym się do rozwijania tej sprawności, strukturze sekwencji dydaktycznej i pytaniom do samooceny. Następnie autorka przedstawia 38 technik ukierunkowanych m.in. na: kształtowanie domysłu językowego [*rozpoznanie typu tekstu na podstawie informacji niewerbalnych, odgadywanie treści tekstu na podstawie widocznych fragmentów („pomięte papierki”), podkreślanie zrozumianego tekstu*] bądź łączące sprawność czytania ze zrozumieniem z innymi sprawnościami (m.in.: *napisanie listu do autora tekstu, opowiedzenie tekstu z pamięci innej grupie, pisanie parafrazy tekstu, inscenizacja, szukanie fragmentu na okładkę*).

W rozdziale 8 „Pisanie” (str. 117–130) po przedstawieniu krótkiej definicji sprawności pisania, zmian w podejściu do jej kształcenia, ogólnych zaleceń i struktury sekwencji dydaktycznej (uwzględniającej model ogólny i 2 modele szczegółowe), a także listy pytań do samooceny, autorka prezentuje listę 31 technik wspomagających rozwój sprawności pisania [m.in.: *burza mózgów, mapa myśli, sześć kapeluszy, pytania dziennikarskie, puzzle tekstowe, pisanie tekstu zrutynizowanego według samodzielnie odnalezionego modelu, pisanie tekstu równoległego, naprawianie uszkodzonego tekstu, pisanie tekstu na podstawie ilustracji/ na podstawie dwóch innych (tekst hybryda), ekspansja lub redukcja tekstu, redagowanie artykułów*].

Książkę kończy bibliografia, zawierająca ok. 140 polsko- i francuskojęzycznych pozycji książkowych i artykułów.

Techniki nauczania języka obcego to bez wątpienia pozycja niezbędna w bibliotece każdego, zarówno początkującego, jak i doświadczanego nauczyciela, dla którego różnorodność i wielość stosowanych technik stanowi jeden z głównych czynników wpływających na atrakcyjność i efektywność zajęć lekcyjnych. Wachlarz prezentowanych przez autorkę ćwiczeń jest tak szeroki, iż każdemu z użytkowników książki pozwoli na poszerzenie repertuaru ćwiczeń stosowanych na zajęciach, a dzięki temu umożliwi lepsze dopasowanie charakteru lekcji do potrzeb, możliwości i umiejętności uczących się, dając także okazję do daleko posuniętej indywidualizacji w doborze technik odpowiadających preferencjom, zdolnościom i typowi inteligencji prezentowanym przez poszczególnych uczniów. Na szczególną uwagę zasługuje bardzo bogaty zbiór technik umożliwiających kształcenie poprawnej wymowy w języku obcym, gdyż jest to obszar często całkowicie zaniedbywany w procesie nauczania i uczenia się języka obcego.

Książka powinna stać się bez wątpienia lekturą obowiązkową dla każdego nauczyciela, który poszerzając paletę stosowanych technik dydaktycznych, pragnie spowodować wzrost motywacji i zaangażowania uczących się w proces akwizycji języka obcego, zachęcić do wyczerpanej pracy zarówno w trakcie zajęć, jak i w ramach zadania domowego, a tym samym przyczynić się do osiągnięcia przez uczących się doskonałych rezultatów w nauce języka obcego.

Aleksandra Łyp-Bielecka
Uniwersytet Śląski